
OVER DE GRENZEN

De Brug naar Malmö First European Nursing Theory Conference in Scandinavia. Een impressie van een congres.

Plaats van handeling

Van 30 mei t/m 1 juni 1996 werd het congres in Malmö gehouden. Als sprekers was een select gezelschap uitgenodigd, te weten de dames Peplau, Parse, King en Leininger. Een zwaar Amerikaans stempel op een Europees congres. Het congres werd gehouden in het Scania Convention Centre, een recent omgebouwde automobiefabriek (Saab), die slechts enkele jaren als zodanig in gebruik was geweest.

De Hoofdrospelers

De dames werden geïntroduceerd door Anja Willman voorzitter van 'The Swedish National Society for Nursing Theories in Practice, Education and Research'. Het mag bekend zijn dat de sprekers niet de eerste de besten zijn in de verpleegwetenschappelijke wereld.

De Lezingen

Drie congresdagen laten zich niet in een artikeltje van enkele bladzijden persen. Elke poging de lezer kort te informeren over de inhoud van de lezing doet elk der sprekers, en hun theorieën tekort. Ondanks dat:

Hildegard E. Peplau

Peplau is sterk geïnspireerd door de psycho-analyse, haar theorie is vooral ontwikkeld voor toepassing in de geestelijke gezondheidszorg. In het verpleegkundig proces stelt zij uniciteit en wederkerigheid in de relatie centraal, ze gaat uit van diverse fasen in het

contact. Haar geesteskind heet: 'Theory of Interpersonal Relationships and Nurse-Patient Relationships'. Ze pleit voor een brede voorkennis van verpleegkundigen vanuit andere wetenschappelijke disciplines. In haar inleiding is Peplau, veruit de oudste in het gezelschap, de enige die expliciet de blik op de toekomst richt. Ze voorziet een ontwikkeling naar elektronisch contact (Cyberspace) en benadrukt in dit licht dat de menselijke factor daarmee nog belangrijker wordt in ons vak.

Imogene M. King

Haar grootste inspiratiebron is de algemene systeemtheorie. Met betrekking tot verpleegkunde is Peplau haar grootste voorbeeld. Belangrijke ingrediënten van King's theorie zijn interactie en transactie, als middel om met de patiënt tot gezamenlijke doelstellingen te komen. Ze heeft haar theorie de naam 'A theory of Goal Attainment' meegegeven. In haar inleiding stond King stil bij een ontwikkeling in de V.S. die genoemd wordt 'Downsizing and Restructuring' en pleit ervoor verpleegtheorie en -onderzoek vooral in te zetten om aan te tonen dat bezuinigingsmaatregelen in de gezondheidszorg de maatschappij uiteindelijk meer gaat kosten.

Rozemarie Rizzo Parse

Parse's ideeën zijn sterk existentieel-fenomenologisch van aard, vanuit de verpleegkunde beïnvloed door Martha Rogers. Parse mag zich al jaren

verheugen in een grote schare aanhangers in Scandinavië, met name in Finland is ze erg populair. Het gaat haar om het individuele proces van ieders "mens-ording". Verpleegtechnische kennis/vaardigheden, zowel instrumenteel-technisch als gespreks-technisch, beschouwt ze als randvoorwaardelijk. Verpleegkunde is voor haar sterk verbonden met de persoon. Ze benadrukt dat het wezenlijk is voortdurend aan te sluiten bij de waarden van de hulpvrager. In dit verband noemt ze dat alcoholisme als maatschappelijk probleem alleen kan verdwijnen via het persoonlijke verpleegkundige-patiënt proces. Haar theorie heeft als titel gekregen: "The Human Becoming Theory" met als subtitel: 'Living True Presence in Nursing Practice'.

Madeleine M. Leininger

Leininger's theoretische wortels liggen in de antropologie. Haar theorie beschrijft de culturele en sociale dimensies (structuren) die van invloed zijn op gezondheid en ziekte. Leininger stond stil bij het belang van de taal, als drager van de cultuur. Een voorbeeld kwam voort uit haar eigen antropologisch onderzoek in Nieuw-Guinea, waar "Boos-in-de-voet" iets totaal anders betekent dan "Boos-in-het-hoofd". Deze dimensies zijn terug te vinden in haar 'Sunrise-Model'. Saillant was haar opmerking over de plaats die ze aanvankelijk had ingeruimd voor de bio-psycho-sociale dimensie, die ze nu als impliciet voor de verpleegkunde beschouwt. Ze noemde haar theorie: 'Theory of Culture Care Diversity and Universality'. In haar voordracht ging ze in op het belang voor het verpleegproces om helder te krijgen wat de patiënt verstaat onder zorg. Een proces dat plaats vindt

in participerende observatie en reflectie.

Het Congres

Als thema van de conferentie was gekozen voor: 'Nursing Science: The Transformation of Practice'. In de inleiding, verzorgd door Parse, zette ze direct de toon door te stellen dat het tijd is om af te rekenen met de dominantie van het medisch model in de verpleegkunde. Er dient een transformatie plaats te vinden naar 'Science-based nursing'. Hiermee bedoelt ze dat de verpleegkunde kan putten uit andere kennisbronnen, zoals de medische-fysiologie, sociologie, etc. In het onderwijs dienen studenten verschillende verpleegkundige theorieën aangereikt te krijgen waar ze uit kunnen kiezen op basis van persoonlijke affiniteit én de actuele situatie van de patiënt. De (aanstaande) verpleegkundige moet leren te kiezen. Ze definieert het als een teken van professionaliteit als een beroepsgroep diverse stromingen kent, zoals de psychotherapie volgens Freud, Jung, etc. In classificeren schuilt volgens Parse een groot gevaar; ze noemt in dit verband de NANDA, het standarisieren van interventies "output". Volgens Parse kan een interventie slechts in een relatie ontstaan, als voorbeeld noemt ze "Humor" als geaccepteerde interventie waar je zonder relatie niets mee kunt.

De Dialoog

In de discussie aan het slot van dit congres was het Peplau die op mij grote indruk maakte, zowel inhoudelijk alsook charismatisch liet ze de "jonkies" ver achter zich. Ze liet openlijk blijken zich te storen aan verpleegtheoretici die er toenemend op uit lijken te zijn zichzelf eeuwige roem te verwerven door hun naam aan een theorie te verbinden.

Een vraag was of elementen uit de diverse theorieën te combineren zijn. Parse, King en Leininger vonden dat hun eigen theorie niet te mixen is. Peplau was een andere mening toegedaan, haar stelling was dat theorieën zijn gebaseerd op concepten, die afzonderlijk wel te gebruiken zijn. Het eenzijdig benadrukken van bijvoorbeeld de culturele dimensie vond ze te mager. "Gebruik wat relevant is voor je praktijk en geef interdisciplinair denken een plaats". Hiervoor kreeg ze de handen op elkaar.

Ter verdediging van de andere spreeksters kan echter wel gezegd worden dat Peplau's werk op te vatten is als een middle-range theorie. De praktijkgerichtheid van Peplau werd door de toeschouwers zeer gewaardeerd.

De slotdiscussie bracht de verschillen van opvatting op het podium nog eens duidelijk aan het licht.

De vraag was wat men als de grootste uitdaging zag voor de verpleegwetenschappelijke wereld.

Peplau benadrukte het belang van het ontwikkelen van op theorie gebaseerde vaardigheden, gericht op intellectuele en interpersoonlijke competentie. Ze pleitte voor actieve fondswerving voor meer onderzoek, met name verpleegkundig klinisch praktijkonderzoek, waarbij medische symptomatologie vertaald dient te worden in "human response".

King sloot zich aan bij Peplau en pleitte voor meer "knowledge building" en (internationale) samenwerking.

Leininger greep de gelegenheid aan om nogmaals te benadrukken dat e.e.a. niet kan zonder de interculturele component. Parse was het oneens met Peplau en King en benadrukte meer naar onderzoek naar de "lived-experience", de kern van haar theorie.

De Voordrachten Nalezen

Het congres werd mede gesponsord door Discovery International Inc. de commerciële poot van Parse. Dit had onder meer tot gevolg dat er geen congresbundel werd uitgereikt, maar de congresgangers werden verwezen naar het (dure) tijdschrift *Nursing Science Quarterly*, dat de lezingen later dit jaar publiceert. Van dit tijdschrift is mevr. Parse de "Editor". Voor wie geïnteresseerd is....

Nabeschouwing

Het congres werd vooral door Scandinavische verpleegkundigen bezocht waarbij de geestelijke gezondheidszorg vooral sterk vertegenwoordigd was. Dit is mede te verklaren vanuit de keuze van de spreeksters. Bij navraag werd mij duidelijk dat er later dit jaar een andere conferentie komt met de nadruk op classificatie en standarisering. De theoretici hier aanwezig stelden, elk vanuit hun eigen achtergrond, de interpersoonlijke dimensie centraal in het verpleegkundig proces.

Productgerichte aspecten kwamen vooral aan de orde als de dames, m.u.v. Peplau, zichzelf aan de man brachten. Gebruik toch vooral Leininger's software en lees Parse's (dure) tijdschrift.

Inspirerend vond ik dat elk der spreeksters zich niet wilde verbinden aan de maatschappelijke tendens om ook verpleegkunde te rationaliseren. Het verpleegkundig proces beheersbaar (voorspelbaar) maken staat op gespannen voet met de kern van ons beroep. De gang naar dit congres heeft me naast een ontmoeting met de eerdergenoemde, zeer boeiende vrouwen ook veel opgeleverd aan ontmoetingen met collega's in m.n. Scandinavië.

Een Zweedse collega liet me tijdens een kleine rijtoer de plaats zien waar een vaste oeververbinding gaat komen tussen Malmö en de rest van Europa. Er is grote ambivalentie en bezorgdheid bij vele Zweden over de bedreigingen die vanuit de rest van Europa kan gaan komen.

Ik ben van mening dat we elkaar op verpleegkundig gebied veel te bieden hebben. Tijdens een werkbezoek heb ik kunnen constateren dat de ontwikkelingen in de psychiatrie in Zweden veel overeenkomst vertonen met de onze. Diverse Scandinavische landen hebben hun eigen verpleegtheoretici, die zich veelal baseren op fenomenologisch-existentiële

denkkaders. Interessante literatuur, met name voor (sociaal) psychiatrisch verpleegkundigen, maar helaas nog nauwelijks vertaald en dus weinig toegankelijk.

Voor mij mag de brug er komen, zodat we niet steeds een omweg via de Amerikaanse theoretici hoeven te maken en zelf meer tot, op de Europese situatie toegesneden, theorievorming kunnen komen.

Martin Morsman
Docent Sociaal Psychiatrische Verpleegkunde Hanzehogeschool Groningen / SPV Riagg Drenthe